

ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE XVII. YÜZYILDA TURGUTLU KASABASI

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNAY

Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü

ÖZET

Turgutlu bir Türkmen yerleşimi olarak ortaya çıkmış ve XVI. Yüzyıldan itibaren Osmanlılar döneminde bölgenin önemli bir iskân birimi haline gelmiştir. Sosyal ve ekonomik şartların kendisine sağladığı avantajların bunda önemli bir payı vardır. XVII. Yüzyılda ise hem nüfus hem de fiziki olarak büyümeye devam etmiştir. Makalede bu dönemde gelişmeyi etkileyen faktörlerin neler olduğu ve Turgutlu'da yaşanan bazı olayların ayrıntıları verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Turgutlu, XVII. Yüzyıl, Osmanlı Devleti*

TOWN OF TURGUTLU IN THE 17th CENTURY ACCORDING TO THE COURT RECORDS

ABSTRACT

Turgutlu had come into existence as a Türkmen's settlement and from 17th century, Ottomans made Turgutlu an important settlement. The advantage of social and economic conditions has an important influence on this. Its population and physical area continued to grow in the 17th Century as well. In this paper, the factors that affect the development and details of some events will be investigated.

Keywords: *Turgutlu, 17th Century, Ottoman State*

Giriş

Turgutlu Batı Anadolu bölgesinde, İç Anadolu'yu Ege'nin en önemli liman şehri İzmir'e bağlayan tarihî yolun üzerinde ve Gediz nehrinin oluşturduğu son derece münbit bir ovanın ortasında yer alan bir yerleşim yeridir. Osmanlılardan önce bölgede bu isimde bir yerleşim yeri bulunmuyordu. İlk defa II. Bayezid dönemine ait bir icmâl tahrir defterinde timar olarak tahsis edilen büyükçe bir köy durumunda olup adı da "Turudlu" olarak geçmektedir. Bir Türkmen cemaati adı olan Turudlu ismi yerleşim yerinin Türkmenler tarafından kurulduğuna delâlet etmektedir. Muhtemelen bu Türkmen cemaati bölgeye Saruhanoğulları döneminde gelmiş olmalıdır. XV. Yüzyıl başlarında Turgutlu, Manisa'dan sonra Saruhan bölgesinin bu kesiminde en büyük iskân birimini oluşturmuştur ve Yengi/Yeni adı verilen bir nahiyenin köyleri arasındadır. Turgutlu hakkındaki detaylı bilgilere XVI. yüzyılın ortalarına doğru

rastlamaktayız. Tahrir defterlerindeki bilgilere nazaran 1530'lu yıllarda bir köy olan Turgutlu 120 haneye yaklaşan yerleşik, bir o kadar da yörük nüfusa sahipti. Bu da yaklaşık olarak 1200 civarında bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. 1575 tarihli tahrir defterleri ise Turgutlu'nun bu dönemde bir hayli gelişip büyüdüğünü Câmî, Orta mahalle, Sinan mahallesi, Veled-i Mentеше ve Yeni Mescid isimli beş mahallesinde nüfusun 1530 lara nispeten iki katına ulaştığını görmekteyiz. Bu dönemde Sinan Çavuş isimli şahsın Turgutlu'nun bir köy görüntüsünden bir kasaba haline gelmesinde önemli katkılarının olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim mescid başta olmak üzere bina ettirdiği çeşitli vakıf eserler Turgutlu'nun daha da büyümesini sağlamıştır. III. Mehmed döneminde ise Valide Sultan haslarına dahil edilmiştir. 1610 yılı Turgutlu için bir dönüm noktası olmuştur. Zira bu tarihte Turgutlu'da Pazar kurulma kararı alınarak ekonomik bir merkez haline gelmesi temin edilmiştir.¹

XVII. yüzyıl ortalarına gelindiğinde Turgutlu, 8 mahallede 1175 hane ve yaklaşık 5000-6000 civarında bir nüfusa sahip olup batı Anadolu bölgesinin en önemli ticaret merkezlerinden biri haline gelmişti.² Zira bu yüzyılın başından itibaren İzmir'in önemli bir ekonomik merkez haline gelmesi ve özellikle İran ipeğinin Avrupa'ya ihraç edildiği bir liman olarak ortaya çıkması bu ticaret yolu üzerinde bulunan Turgutlu'nun da ekonomik açıdan önemini daha da arttıracaktır. Turgutlu bu dönemde Manisa kazasına bağlı bir kasabadır. Buradaki gerek hukûki gerekse beledî işler Manisa kadılarının tayin ettiği Naipiler vasıtasıyla görülmektedir. 1671 yılında Batı Anadolu bölgesini bu arada Turgutlu'yu da ziyaret eden Evliya Çelebi kasaba hakkında başka kaynaklarda bulunması mümkün olmayan ayrıntılı bilgiler verir. Evliya Çelebi şehrin yakın zamandaki bir takım imar ve inşa faaliyetleriyle daha da büyümüş olduğunu zikreder.³ Turgutlu'yu muhtelif yönleriyle ilgilendiren birçok mesele Manisa Şer'iyye Sicillerinde yer almaktadır. Biz buradaki belgelerden yola çıkarak Turgutlunun on yedinci yüzyıl ortalarındaki ekonomik, sosyal ve demografik vs. yönleri hakkında bilgiler vermeye çalışacağız.

Manisa Şer'iyye sicillerindeki Turgutlu ile ilgili bilgileri birkaç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunları nüfus, asayiş, vakıflar, ticaret, göçler, tarım ve sosyal hayatın çeşitli yansımaları şeklinde özetlemek mümkündür.

¹ Feridun M. Emecen, "Bir Osmanlı Kasabasının Kuruluşu ve Yükselişi Turgutlu (1500-1700), Arab Historical Review For Ottoman Studies, Nos. 19-20, October 1999, s. 263-268.

² Eski mahallelere Câmî-i cedîd, Zeytuncük ve Çömlekçi adlarını taşıyan üç mahalle daha ilâve olunmuştur. BA. Kâmil Kepeci, nr. 2631. Bu defterin bilimsel bir makale olarak değerlendirilmesiyle ilgili olarak Bkz. Şenol Çelik, "1659/1660 (H.1070-1071)Tarihli Avarız Defterine Göre XVII. Yüzyıl Ortalarında Turgutlu Kazası", Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, S. 16, İstanbul 2007, s. 33-66.

³ Mehmet Şeker, "Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre Turgutlu ve Sosyal Hayatı", Turgutlu Sosyo-Ekonomik Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 4-5 Eylül 1995, s. 60-70.

1062/1652 yılına ait bir sicil kaydında Manisa kazasının avarızhaneleri zikredilirken Turgutlu'nun da dâhil olduğu Yengi nahiyesinin köyleri şu şekilde sıralanmıştır: Kasaba-i Turgutlu Hane 20, kasaba-i Yaylalı 20, karye-i Kayadibi 0.5, karye-i Alacıyan 4, karye-i Azizlü 1.5, Mirlü 2, Ederler 5, İsmailce 10, Babaca 4, Köseler 11, Ermenas 33, Bostancı 5, Karaca Ahmed 0.5, Hacı Haliller 1, Kırtık 2, Klizman 1, Küçük Tatar 4, Herdemşeh 2, Yılandıboz 3, Hamzabeyli 1, Kırçalı 8, Karaoğlanlı 6, Çobanse 3, Işık Hacı 2, Ormancı 1, Kurşunlu 0.5, Kuşluk 1, Hasırcı 1, Sofular maa Karamaniler 2, Seyfe 1, Çungara 1, Çatal kenise 2, Akçahavlu 0.5, Bazar 1 hane. Toplam olarak 158.5 avarızhanesi bulunmaktadır. Burada 33 hane olan Ermenas'ın rica üzerine 30 hane olarak kabul edildiği, yine Çatalkenise karyesinin aslında 4 olan avarızhane sayısının harabiyet dolayısıyla 2 olarak kaydedildiği ifade edilmiştir.⁴

Bu dönemde Turgutlu'nun yeni göçlerle nüfusunu sürekli artmaktaydı. Nitekim Evâyil-i Ra. 1061/ 22 Şubat 1651 tarihli olup Anadolu beylerbeyisi tarafından Turgutlu kadısına gönderilen bir fermanla Sultan Selim Evkafı karyelerinin raiyyet ve raiyyetoğullarından bazılarının yerlerini terkederek Turgutlu'ya gelip yerleştikleri, vakıf zâbiti olan Mustafa, resm-i raiyyetlerini talep edince de Turgutlu zâbitinin bunların Turgutlu reayasından oldukları gerekçesiyle müdahale ettiğinden, men edilmesi istenmekteydi.⁵ Bazı kaynaklarda bu dönemde Turgutlu'ya gayr-i müslim nüfusun da (özellikle ermeniler) gelip yerleştiği zikredilmekte ise de bunu resmi kayıtlardan te'yid etme imkanına sahip değiliz.⁶

Turgutlu halkı büyük sosyal problemlerin yaşandığı ve merkezi otoritenin nispeten zayıfladığı XVII. yüzyıl ortalarında en fazla Kasaba'daki Yeniçeri Serdarlarından zarar görmüştür. Taşradaki askerî teşkilâtla ilgili olarak yeni düzenlemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Daha önce Turgutlu Yeniçeri serdarlığı Manisa Yeniçeri serdarları tarafından deruhde olunmakta iken bir ara müstakil serdarlık olmuş sonra yeniden ilhak olunmuş, dolayısıyla belirsizlik sürüp gitmiştir.⁷ Meselâ 2. Z. 1070/8 Ağustos 1660 tarihinde Turgutlu Yeniçeri serdarlığına 59. bölükden Ahmed,⁸ 20. C. 1076/27 Aralık 1665 de 9.

⁴ Bu kayd, yeni gelecek Manisa kadılarına kolaylık olması ve tahsil edilebilecek avarız bedelleri anlaşılın diye tahrir olunmuştur. MŞS, 103/14-1.

⁵ MŞS, 100/37-2.

⁶ Kaynağı belli olmayan bu bilgiye nazaran Manisa'ya gelen Ermenilerin ilkönce Kasaba'ya yerleştikleri, bilâhère Manisa'da ikâmet ettikleri ifade edilmektedir. Bkz. www.agos.com.tr Mayıs 2004.

⁷ "Manisa Kadısına

Mahruse-i Mağnisa nevahisinden Turgudlu nam nahiyenin Serdarlığı mâ-tekaddümden Mağnisa serdarı zapt idegelmiş iken hilâf-ı kanun ifraz olunup müstakillen serdarlık olmağla nahiyeye-i mezbure serdarlığı ref' olunup üslûb-u sâbık üzre hâlâ Manisa serdarı olan Altmışınçı bölükde Mehmed nam yoldaş serdar tayin olunup ve nâhiye-i mezbure Mağnisaya ilhak olunmağın....", MŞS, 103/32-3.

⁸ MŞS, 116/338-2.

sekbanlardan Nasuh beşe⁹, Evâhir-i C. 1077/26 Aralık 1666 da 9. bölükten Ali Çavuş¹⁰, 9. Şaban 1076/13 Şubat 1666 ‘da 57. Ağa bölüğünden Hasan beşe¹¹, 16. Ramazan 1076/22. Mart 1666’da 9. sekbanlardan yine Nasuh beşe¹², Gurre-i Ra. 1077/31. Ağustos 1666’da 57. bölükten Hasan beşe¹³, Evasıt-ı Za. 1078/27 Nisan 1668 de ise 41. bölükten Sun’ullah¹⁴ tayin edilmiştir.

Bu arada Evâyil-i R. 1078/23 Eylül 1667 ‘de ise Manisa Menemen, Gördük, Tarhala ve Akhisar Yeniçeri serdarları ref’ olunup yerlerine 9. bölükten Ali Çavuş tayin edilerek¹⁵ yine birçok kazanın yeniçeri serdarlığı Manisa Yeniçeri serdari uhdesine verilmiş olmaktadır. Dolayısıyla bu hengâme içerisinde Turgutluda asayişin muhtel hale geldiğini tahmin etmek zor olmasa gerek. Tam da bu zamanda mükerreren Turgutlu’da Yeniçeri serdari olan Nasuh beşe isimli şahsın sebep olduğu olaylar Turgutlu’yu hayli meşgul etmiştir. Hakkında türlü şikâyetler olan Nasuh beşe’yi İstanbul’a götürmek için Ahmed beşe b. Mustafa gelmiş, ancak Manisa ileri gelenlerinin araya girmesiyle bu engellenerek Nasuh beşenin cezalandırılmasından sarf-ı nazar edilerek tevbe için Hacca gitmesine karar verilmiştir.¹⁶ Kasaba (Turgutlu) Voyvodası Abdurrahim Ağa’dan 500 guruş borç alarak¹⁷ hacca gitmeye niyetlenen Nasuh beşenin Hacca gitmek yerine Hamid Sancağı Mutasarrıfı olan hâmisî Katircızâde Mehmed Paşa’nın yanına gittiği haberi Turgutlu halkını hayli endişelendirmiştir. Halk, mahkemeye giderek Turgutlululardan intikam alacağından korktukları Nasuh beşenin cezalandırılarak hakkından gelmezse yerlerini terk edecekleri tehdidinde bulunmuşlardır.¹⁸ Nitekim Turgutluların korktukları başlarına gelmiştir. Şaban ayı ortalarında Manisa Mollasına hitaben gönderilen bir fermanda Valide Sultanın Turgutlu’daki hasları reayasının südde-i saadete arzuhal sunarak hasları min külli’l-vücuha serbest iken Hamid Sancağına mutasarrıf Mehmed Paşa tarafından emr-i şerif ile bazı kimseler bölük gönderip fukarayı rencide ettikleri şikâyet edildiğinden asla fukaraya müdahale ettirilmeyip bu konuyla ilgili davaların da yerel mahkeme tarafından görülmeyerek âsitaneye havalesi istenmiştir¹⁹. Sonraki kayıtlardan meselenin ne şekilde neticelendiğini takip edemiyoruz.

Turgutlu’da çeşitli vakıf eserler yaptırarak şehrin fiziki yapısını değiştiren önemli şahıslardan birisi de sâbık defter emini Piyale Ağazâde

⁹ MŞS, 126/184-1.

¹⁰ Atik Şikâyet Def. 5/75-470.

¹¹ MŞS, 126/186-2.

¹² MŞS, 126/209-4.

¹³ MŞS, 126/243-3.

¹⁴ Atik Şikâyet Def. 5/182-1009.

¹⁵ Atik Şikâyet Def. 6/101-436.

¹⁶ MŞS, 108/144-2. 14. Receb. 1064/ 31 Mayıs 1654.

¹⁷ MŞS, 108/144-3.

¹⁸ MŞS, 108/172-7.

¹⁹ Atik Şikâyet Def. 3/43-137. Evasıt-ı Şaban. 1064/ 30 Haziran 1654.

Mustafa Ağadır. Mustafa Ağa nüfusu daha fazla artan Turgutlu'daki hamam ihtiyacını gidermek için Bazar mahallesinde bir hamam yaptırmıştır. Burada kullanacağı suyu da daha önce Turgutlu'da birçok çeşme yaptıran Baltacı Mahmud Ağanın şehre getirdiği sudan karşılamıştır. Bir buçuk masura su karşılığında verdiği günlük beşer akçe parayla da Mahmud Ağanın yaptırdığı çeşmelerin tamir ve ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktaydı.

“Sâbika defter emini olup medine-i Mağnisada sakin izzetlü Piyale Ağazade Mustafa Ağanın kasaba-i Yengide hamamı için aldığı temessük sûretidir.

*Vech-i tahrir-i huruf budur ki meşrutiyet üzere mütevellisi olduğumuz merhum ve mağfurun-leh Baltacı Mahmud Ağanın kasaba-i Durgudluda icrâ ettiği çeşmelerin kariz ve künkleri meremmetine muayyen vakfi olmayıp zikr olunan çeşmelerin muayyen olduğu mahallerde akıtdıktan sonra fazla kalan suyundan âhere icar olunup icâresi çeşmelerin kariz ve künklerine harç olunmak ahrâ ve evlâ görülmeğın iş bu Manisalı Mustafa Ağanın kasaba-i mezburede Bazar mahallesinde müceddeden bina eyledikleri hamama yevmî beşer akçe icâre-i müeccele ile bir buçuk masura su verildi. Ol mikdar suyu zikr olunan hamamına icrâ olunup keyfe mâ yeşâ mutasarrıf olmak üzere bu huruftemessük tahrir olunup yedlerine verildi”.*²⁰

Haremeyn Muhasebeciliği de yapan Mustafa Ağa hem İstanbul'da etkili bir kişi olmasının sağladığı avantajlarla muhtemelen Turgutlu veya Turgutluların maruz kaldığı sıkıntıların hallinde katkı sağlamış hem de Turgutlu'da meydana getirdiği çeşitli vakıflarla şehrin fiziki yapısının değişmesine dolayısıyla ekonomik açıdan daha câzip bir merkez haline gelmesine yardımcı olmuştur. Nitekim Turgutlu tarihi açısından önemli olan bu hayırsever zat hastalığı sırasında ölüm döşeginde iken oğulları olan dergah-ı âli müteferrikalarından Ahmed, Mahmud ve Abdurrahim Ağalara vasiyette bulunarak “vefatından sonra Manisa'da münasip bir mahalde ya da makul görülürse kasaba-i Turgutlu'da bina eylediği Camiin yakınlarında malının üçte biriyle bir hangâh bina olunup Tahıl Pazarındaki birbirine bitişik yirmi dükkanın vakfına dahil edilerek hasıl olan icârelerinin hangâhın masraflarına sarf olunmasını, eğer münasip görülmezse Camiin vakfına zam ve ilhak olunmasını istemiş, bilâhare vefat etmiştir. Vefatından sonra Manisa sakinlerinden bazıları ile yapılan müşaverede müteveffanın daha önce yaptırdığı cami vakfının gelirlerinde iki seneden beri azalma olduğundan görevlilerin maaşlarının da eksik verilmek zorunda kaldığından bahisle hangâh yapılmayıp câmi vakfına ilhak olunmasının daha evlâ olduğu kanaatine varılarak dükkanların geliri câmi vakfına katılmıştır.

İlginç olan başka bir hüccete nazaran hangâh yapılmamasının gerekçesi sadece vakıf gelirlerinin azalması değildir. Anlaşıldığına göre o sıradaki vakfın mütevellisi olan Hasan Efendizade Mustafa Çelebinin hangâh

²⁰ MŞS, 102/192-1. Evâsıt-ı R. 1062/ 25 Mart 1652.

inşasına karşı çıktığı ve sebep olarak da “...hangâh bina olunsa kenarında mecma’ı fisk u fecere olup şer u fesada müeddi olduğundan kat’ı nazar...” ifadesi yer almaktadır.²¹ Bu dönem her bakımdan Turgutlu’nun geliştiği bir dönemdir. Eski mahallelerden olan Zeytuncük mahallesindeki mescid ahaliye kâfi gelmemeye başlayınca yine Mustafa Ağa masrafları karşılayarak mahalledeki Hacı Osman Mescidini câmiye tahvil ettirmiştir.²² Manisa’da Danişmend Halil mahallesinde bulunan ve azadlı câriyesi Şahbaz’ın oturduğu dört odalı fevkani ve tahtâni evleri kayd-ı hayat şartıyla onlara verip vefatlarından sonra câmi vakfına ilhak olunmasını istemiştir.²³

Tarımsal faaliyetlerin önemli bir yer işgal ettiği Manisa ve çevresinde üretimin en büyük düşmanlarından birisi çekirgelerdi. Ahalinin sık sık maruz kaldığı bu felaket sebebiyle mahsulat ve mezruâtın büyük zarar gördüğü bazı zamanlarda hayvanların bile açlıktan öldüğü sicillere yansımıştır. Böyle bir olayda Turgutlu sâkinlerinin sığırlarını ücretle güden Ahmed b. Mustafa aleyhinde dava açılarak kendisine teslim edilen su sığırı öküzünün hâlâ iâde edilmediği iddia edilince Ahmed öküzün kendisine tesliminden on beş gün sonra “çekirge-i azîme”²⁴ müstevli olduğunu herkesin zarar gördüğü bu âfet sebebiyle hayvanlar yiyecek ot bulamadıklarından öküzün de öldüğünü söyleyerek davayı kazanmıştır.²⁵

Turgutlu’nun önemli ticaret yolları üzerinde bulunması başka kasabalara göre mîrîye karşı yükünü daha da artırmaktaydı. Bunlardan birisi de ulakların beygirlere el koymasıdır. Manisa’da Çaprastlar mahallesinden Memi b. Murtaza mahkemeye gelerek Yarhasanlar mahallesinden Mehmed b. Satılmışı dava edip kendisine 25 guruş kıymetindeki doru tüylü iğdiş beygirini Kasaba-yı Turgutlu’ya binip gitmesi için kırk akçe ücret ile kiraladığını ancak Mehmedin beygiri kendisine teslim etmediğini şikâyet edince, Mehmed cevabında at ile Turgutlu’ya gittiğini ancak dönüşünde Kapıcıbaşı Hısım Mehmed Ağanın emr-i şerif ile İzmir’de topladığı hazineyi âsitane-i saadete götürmek için görevlendirilen kapıcılara rast geldiğini ve ellerinde yerlü bargirine hazineyi tahmil için emr-i şerif olduğundan cebren beygiri aldıklarını söyleyip ispat edince Memi davadan men edilmiştir.²⁶ Yine ulaklardan bıkan Turgutluların bu konuda birçok şikâyetleri olmuştur.²⁷

Ticaretin hayli canlı olduğunu tahmin ettiğimiz Turgutlu’da bu görüşümüzü destekleyecek belgeler bulmak da mümkündür. Meselâ; Çömlekçi

²¹ MŞS, 113/251-1, Gurre-i M. 1067/20. Ekim. 1656.

²² MŞS, 106/148-1, Evâhir-i M. 1065/ 8 Aralık 1654.

²³ MŞS, 106/183-2, Gurre-i M. 1065/ 11 Kasım 1654.

²⁴ Batı Anadolu Bölgesi çekirge âfetlerinin sıkça görüldüğü bölgelerden bir tanesidir. Bu konudaki bir çalışma için bkz. Ertan Gökmen, “Batı Anadolu’da Çekirge Felâketi (1850-1915), Belleten, C. LXXIV, S. 269, Nisan 2010, s. 127-180.

²⁵ MŞS, 114/65-1.

²⁶ MŞS, 110/16-1.

²⁷ Bkz. MŞS, 128/249-2.

mahallesinden müteveffa Seydi Mehmed Ağa b. Musa'nın varisleri İzmirli Fakihzâde Mehmed Çelebideki arpa ve buğday satışı sebebiyle alacakları olan 100 riyâli guruşu Mehmed Çelebinin vârislerinden tahsil etmişlerdir.²⁸ Yine bu dönemde Sancağın diğer kazalarından da alış-veriş için Turgutlu'ya geldiği görülmektedir. Adala kazasının Depecik karyesinden Şahin b. Abdullah bir çift harar ile boz tül(y)ü merkebinin Turgutlu pazarında kaybetmiş, daha sonra merkebinin Karaoğlanlı köyünden İbrahim b. Halil'de bulmuştur.²⁹

17. Yüzyıl Ortalarında Manisa'nın en önemli cerrahlarından birisi olan Lokman b. Süleyman ismindeki şahıs Turgutlu'ya bağlı Yaylalı kasabasındandır. Yaklaşık 25 yıllık bir süre içerisinde yaptığı mesane ameliyatları ve böbreklerden taş çıkarma operasyonları ile ilgili 7 tane farklı ameliyatını sicillerden takip edebildik. Belgelerde hasta yakınlarının ifadesinden kendisinin "Üstad" yani bugünkü ifadeyle uzman bir cerrah olduğu anlaşılmaktadır.³⁰

Netice olarak; Manisa Şer'iyye Sicillerinde rastladığımız belgelerden Turgutlu kasabasının 17. yüzyıl ortalarında büyümeye devam ettiğini ve bu büyüme sebebiyle ihtiyaç duyulan hamam, cami, çeşme, hangâh vs. gibi vakıf eserlerin de hayırsever bir insan olan Manisalı Piyale Ağazâde Mustafa Ağa marifetiyle yaptırıldığını, bu sırada devlet merkezinde meydana gelen karışıklıklar ve özellikle Yeniçerilerin merkezî idare üzerindeki etkilerinin Turgutlu'ya da olumsuz olarak yansıdığını, önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunan kasabanın bunun nimetlerinden istifade ederken bu yol üzerinde görev ifâ eden çeşitli devlet görevlileri ve bilhassa ulaklardan da hayli şikâyetçi oldukları anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri:

Atik Şikâyet Defterleri; 3,5,6.

Manisa Şer'iyye Sicilleri; Defter No; 100, 102, 103, 106, 108, 110, 113, 114, 116, 124, 126, 128.

Araştırma Eserler:

ÇELİK, Şenol (2007), "1659/1660 (H.1070-1071)Tarihli Avarız Defterine Göre XVII. Yüzyıl Ortalarında Turgutlu Kazası", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 16, İstanbul, s. 33-66.

EMECEN, M. Feridun (1999), "Bir Osmanlı Kasabasının Kuruluşu ve Yükselişi Turgutlu (1500-1700)", *Arab Historical Review For Ottoman Studies*, Nos. 19-20, October 1999, s. 263-268.

GÖKMEN, Ertan (2010), "Batı Anadolu'da Çekirge Felâketi (1850-1915)", *Belleten*, C. LXXIV, S. 269, Nisan 2010, s. 127-180.

²⁸ MŞS, 103/106-3.

²⁹ MŞS, 124/8-2.

³⁰ Mehmet Günay, "17. Yüzyılda Manisa Şehrinde Sağlık Hayatı", 38. Uluslar arası Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitapları, Ankara 2005, C. III, s. 891-897.

GÜNAY, Mehmet (2005), “17. Yüzyılda Manisa Şehrinde Sağlık Hayatı”, 38. *Uluslar arası Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitapları*, Ankara 2005, C. III, s. 891-897.

ŞEKER, Mehmet (1995), “Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre Turgutlu ve Sosyal Hayatı”, *Turgutlu Sosyo-Ekonomik Tarihi Sempozyumu (Bildiriler)*, Hz. Namık Açıkğöz, Turgutlu 4-5 Eylül 1995, s. 60-70.